

ALBERTAS JUŠKA

**Mažosios
Lietuvos
mokykla**

601
9
06

11650

MAŽOSIOS LIETUVOS FONDAS
KLAIPĖDOS UNIVERSITETO LEIDYKLA
KLAIPĖDA, 2003

TURINYS

KELI PALYDIMIEJI ŽODŽIAI	15
PIRMA DALIS. IŠ PRADŽIŲ BUVO ELEMENTORIUS	18
I. ŠVIETIMAS IR MOKYKLA KRYŽIUOČIŲ ORDINO VALSTYBĖJE	18
1. Pavergtųjų vietos gyventojų socialinė-juridinė būklė. Reikmė prusinti dalį prūsų jaunuomenės	18
2. Seniausių mokomųjų knygų, rašytinių tekstų prūsų kalba beiėskant	21
3. Prūsų genčių senosios kultūros, kalbos sunykimas XV–XVI a.	26
II. MAŽOSIOS LIETUVOS FORMAVIMASIS	28
III. UGDYMO SISTEMOS KŪRIMAS PASAULIETIŠKOJE PRŪSIJOS KUNIGAİKŠTYSTĖJE	30
1. Liuteronų Bažnyčios požiūris į tautinių mažumų kalbas, žmonių mokslinimą	30
2. Švietimo reformos metmenys ir nuostatos	32
3. Parapinės mokyklos	35
4. Švietimo įstaigų tinklo kūrimas Mažojoje Lietuvoje	40
5. Parapinių mokyklų mokymo turinys. Pirmasis lietuvių elementorius	50
IV. MAŽOSIOS LIETUVOS SOCIALINĖ-KULTŪRINĖ PLĖTOTĖ XVII A. ..	57
1. Jungtinės Prūsijos-Brandenburgo valstybės formavimasis	57
2. Tolesnis parapinių mokyklų steigimas	59
3. <i>Recessus generalis</i> – svarbiausias XVII a. lietuviškų mokyklų darbą reglamentuojantis dokumentas	60
4. Antrasis lietuviškas elementorius – leidinio <i>Katechizmas maziąsnis</i> sudėtinė dalis	63
5. D. Kleino <i>Grammatica Litvanica</i>	65
V. MOKYKLA XVII–XVIII A.	69
1. Mokymo turinio raida, dėstymo metodai	69
2. XVI–XVII a. mokomosios knygos, naudotos Mažosios Lietuvos mokyklose	70
3. XVI–XVIII a. parapinės mokyklos mokytojas: statusas, kvalifikacija, buitįs	75
4. Mokiniai, mokykla, mokytojai	85
VI. XVIII A. – VISUOTINIO PRIVALOMOJO MOKYMO SISTEMOS KŪRIMO LAIKOTARPIS	89
1. Friedrichas Vilhelmas I – Prūsijos švietimo sistemos reformatorius	91
2. <i>Principia regulativa</i> – visuotinio privalomojo jaunosios kartos mokymo įstatymas	104
3. Mokyklų statyba 1736–1741 m.	107
VII. ŠVIETIMO SISTEMOS PLĖTOTĖ, JOS YPATUMAI XVIII A.	119
1. Elementariosios mokyklos mokymo proceso organizavimas	119

2. Elementoriai, katekizmai – svarbiausios mokomosios knygos	125
3. Papildomos elementariųjų mokyklų mokomosios knygos	130
4. Pirmieji 1736–1741 m. švietimo reformos vaisiai	135
VIII. XVIII–XIX A. AUKŠTESNIOSIOS MAŽOSIOS LIETUVOS	
MOKYKLOS	139
1. Bendrojo lavinimo aukštesniosios mokyklos	140
2. Mokytojų seminarijos	147
3. Preperandumai	150
4. Lietuvių kalbos seminarai	151
IX. UGDYMO FILOSOFIJA, PEDAGOGINĖ MINTIS: RAIDA, POVEIKIS	
ŠVIETIMO SISTEMOMS IR MOKYMO PRAKTIKAI	159
1. Prūsijos monarchai, jų vykdyta švietimo politika	163
2. Ugdymo koncepcijų ir teorijų poveikis Mažosios Lietuvos mokyklai	170
X. XIX A. ŠVIETIMO SISTEMOS, MOKYMO TURINIO REFORMOS	
1. Valstybinės švietimo sistemos suformavimas	178
2. K. Raumerio ir F. Stiehlio direktyva	181
3. 1845 m. Prūsijos provincijos liaudies mokyklų įstatai	182
4. 1872 m. spalio 15 d. Prūsijos karalystės švietimo sistemos įstatymas	186
XI. LIAUDIES MOKYKLŲ VADOVĖLIAI	
1. XIX a. lietuviški pradžiamoksliai	193
1.1. J.G. Weisso <i>Naujas Pibelis</i>	194
1.2. G. Kernerio <i>Pibelis, arba Knygėles</i> <...>	199
1.3. Kiti Mažosios Lietuvos mokyklų elementoriai	204
2. Antrinės liaudies mokyklų mokomosios knygos	206
2.1. Katekizmai, giesmynai, Biblijos istorijos	206
2.2. Pasaulietinio turinio lektūra, mokomosios knygos	213
XII. LIETUVIŲ KALBOS SMELKIMAS VISUOMENINIAME	
GYVENIME	221
XIII. MOKYKLA GERMANIZAVIMO LAIKOTARPIU	
1. Kiti Prūsijos vyriausybės įsakai, išgūję lietuvių kalbą iš mokyklų. Valdžios ir visuomenės požiūris į pradėtą germanizaciją	229
2. Kova už lietuvių kalbos teises	232
3. Lietuviškų mokyklų nykimas, jaunosios kartos germanizacija XIX–XX a. sandūroje	250
4. Evangelikų reformatų ir katalikų mokyklos Prūsijoje	256
XIV. PEDAGOGINĖ MINTIS IR MOKYKLA XIX A. PABAIGOJE–	
XX A. PRADŽIOJE	260
1. Mažosios Lietuvos socialinio-kultūrinio gyvenimo pobūdis, savitumas. Mokslininkai mažalietuviai	261
2. Mažosios Lietuvos švietėjai, jų pedagoginės idėjos	266
3. XIX a. antrosios pusės–XX a. pradžios liaudies mokyklų statiniai	277
4. Tradicinės švietimo sistemos pokyčiai: profesinės ir pagalbinės mokyklos	282

XV. KLAIPĖDOS KRAŠTO SUSIDARYMAS. PRANCŪZIJOS VALDYMO LAIKOTARPIS (1920 05 15–1923 01 15)	289
XVI. TAUTINĖS MOKYKLOS KŪRIMAS KLAIPĖDOS KRAŠTE	
1923–1939 M.	298
1. Mokykla, mokytojai, pertvarkymai ir reformos 1924–1939 m.	299
2. Mokymo programos, ugdymo pobūdis, mokyklos struktūra	311
3. Klaipėdos krašto mokytojų susivienijimai	320
4. Vadovėliai ir mokomosios knygos	325
5. Vaikų darželiai	336
XVII. LIETUVININKAI RYTPRŪSIUOSE TARPUKARIO LAIKOTARPIU	339
XVIII. PASKUTINĖS KLAIPĖDOS KRAŠTO DIENOS	341
ANTRA DALIS. MOKYKLŲ ISTORIJOS	346
A. PRADINĖS	346
1. KLAIPĖDOS MIESTAS	346
1.1. Ferdinando aikštės pradinė mokykla	348
1.2. Friedricho miesto pradinė mokykla	349
1.3. Dacho pradinė mokykla	351
1.4. Donelaičio pradinė mokykla	352
1.5. Joniškės pradinė mokykla	354
1.6. Kanto pradinė mokykla	354
1.7. Katalikų parapiinė mokykla	355
1.8. Klaipėdos lietuvininkų parapiinė mokykla	356
1.9. Pavyzdinė pradinė mokykla	358
1.10. Rėzos pradinė mokykla	359
1.11. Smeltės I pradinė mokykla	360
1.12. Smeltės II pradinė mokykla	361
1.13. Smeltės III pradinė mokykla	362
1.14. Smeltės IV pradinė mokykla	363
1.15. Smeltės lietuvių katalikų pradinė mokykla	364
1.16. Smeltės vokiečių katalikų pradinė mokykla	364
1.17. Vitės pradinės mokyklos	364
1.18. Žydų pradinė mokykla	366
1.19. Klaipėdos profesinio rengimo mokyklos	367
2. KLAIPĖDOS APSKRITIS	371
2.1. Agluonėnų pradinė mokykla	373
2.2–3. Bajorų pradinės mokyklos	375
2.4. Barškių pradinė mokykla	375
2.5. Baugštinkų pradinė mokykla	376
2.6. Bruzdeilynų pradinė mokykla	376
2.7. Budelkiemio pradinė mokykla	377
2.8. Dauparų privati lietuvių pradinė mokykla	378
2.9. Derceklių pradinė mokykla	379
2.10. Dieglių pradinė mokykla	379
2.11. Dinviečių lietuvių privati pradinė mokykla	380
2.12. Dirvupių pradinė mokykla	381
2.13–14. Ditavos pradinės mokyklos	381

2.15. Dovių pradinė mokykla	382
2.16. Dravernos pradinė mokykla	384
2.17. Drcižių pradinė mokykla	384
2.18. Gelžinių pradinė mokykla	385
2.19. Gerviškių pradinė mokykla	386
2.20. Gibišų (Gibišėlių) pradinė mokykla	386
2.21. Gindulių privati lietuvių pradinė mokykla	386
2.22. Glaudynų pradinė mokykla	387
2.23. Goberiškių pradinė mokykla	387
2.24. Griežių pradinė mokykla	388
2.25. Grynaičių lietuvių privati pradinė mokykla	388
2.26. Grobštų pradinė mokykla	388
2.27. Jakų lietuvių privati pradinė mokykla	389
2.28. Jokšų pradinė mokykla	389
2.29. Juodkrantės pradinė mokykla	390
2.30. Kairių pradinė mokykla	391
2.31. Kalotės pradinė mokykla	392
2.32. Karališkių pradinė mokykla	393
2.33–35. Karklininkų pradinės mokyklos	393
2.36. Karvaičių paprinė mokykla	394
2.37. Kebelių pradinė mokykla	395
2.38. Ketvergių pradinė mokykla	395
2.39. Kopūstų pradinė mokykla	396
2.40–41. Kretingalės paprinė ir privati lietuvių mokyklos	397
2.42. Kunkių pradinė mokykla	398
2.43–44. Lankupių pradinės mokyklos	399
2.45. Laugalių pradinė mokykla	400
2.46. Lelių pradinė mokykla	401
2.47. Lėbartų privati lietuvių pradinė mokykla	401
2.48. Lūžijos pradinė mokykla	402
2.49. Melnragės pradinė mokykla	402
2.50. Naujųjų Naglių pradinė mokykla	403
2.51. Nemirsetos pradinė mokykla	404
2.52–53. Nidos pradinės mokyklos	404
2.54. Panjėsų (Pangesų) pradinė mokykla	406
2.55. Paupėlių (Paupulių) pradinė mokykla	407
2.56. Pervalkos pradinė mokykla	407
2.57. Pėžaičių pradinė mokykla	408
2.58. Pjaulų pradinė mokykla	408
2.59–60. Plikių paprinė ir privati lietuvių pradinės mokyklos	409
2.61. Poškų pradinė mokykla	410
2.62. Pozingių pradinė mokykla	411
2.63. Preilos pradinė mokykla	411
2.64–66. Prickulės mokyklos	412
2.67. Rokų pradinė mokykla	414
2.68. Sakūtėlių pradinė mokykla	415
2.69. Sėlinų pradinė mokykla	416
2.70. Skudžių (Skudų) pradinė mokykla	416
2.71. Slengių pradinė mokykla	416
2.72. Smiltynės (Kopgalio) pradinė mokykla	417
2.73. Spengių pradinė mokykla	418
2.74. Stankaičių pradinė mokykla	418
2.75. Stariškės pradinė mokykla	418

2.76. Stučių pradinė mokykla	419
2.77. Svencelės pradinė mokykla	420
2.78. Šakinių pradinė mokykla	421
2.79. Šatrių pradinė mokykla	421
2.80. Šimkų pradinė mokykla	422
2.81. Šnaukštų pradinė mokykla	422
2.82. Šventvakarių pradinė mokykla	423
2.83. Švepelių pradinė mokykla	424
2.84–85. Tauralaukėlio ir Tauralaukio mokyklos	424
2.86. Trušelių pradinė mokykla	425
2.87–88. Vaidaugų-Rimkų pradinės mokyklos	425
2.89. Valėnų pradinė mokykla	426
2.90–91. Vanagų pradinės mokyklos	426
2.92. Vaškių pradinė mokykla	428
2.93–94. Venckų pradinės mokyklos	428
2.95–96. Vilkyčių pradinės mokyklos	429
2.97. Virkučių pradinė mokykla	430
2.98. Vytaičių pradinė mokykla	430
2.99. Žardės pradinė mokykla	431
2.100. Žardininkų pradinė mokykla	431
3. Š I L U T Ė S A P S K R I T I S	433
3.1. Andrulių pradinė mokykla	434
3.2. Atmatos pradinė mokykla	435
3.3. Aukštumalės pradinė mokykla	435
3.4. Barvų pradinė mokykla	436
3.5. Barzdėnų pradinė mokykla	436
3.6. Barzdūnų privati lietuvių pradinė mokykla	437
3.7. Berciškių privati lietuvių pradinė mokykla	437
3.8. Didšilių pradinė mokykla	438
3.9–10. Gaidelių pradinės mokyklos	438
3.11–12. Gnybalų pradinės mokyklos	439
3.13. Grabupių pradinė mokykla	439
3.14. Išlyžės (Išlūžės) pradinė mokykla	440
3.15. Jakštelių privati pradinė mokykla	440
3.16. Jonaičių pradinė mokykla	441
3.17–18. Juknaičių pradinės mokyklos	442
3.19. Kanteriškių pradinė mokykla	443
3.20–21. Kintų parapiinė ir privati lietuvių mokyklos	443
3.22–23. Kiškių pradinės mokyklos	445
3.24. Klugonų pradinė mokykla	446
3.25. Kukorų pradinė mokykla	446
3.26. Kulėšų pradinė mokykla	447
3.27. Kūlynų pradinė mokykla	447
3.28–29. Laučių pradinės mokyklos	447
3.30. Leitgirių pradinė mokykla	448
3.31. Mantvydų pradinė mokykla	449
3.32. Medžioklės (Medžioklės Pelkės) pradinė mokykla	450
3.33. Miestalių (Miestelių) pradinė mokykla	450
3.34. Metirkviečių pradinė mokykla	450
3.35. Mineikių pradinė mokykla	451
3.36. Minės (Mingės) pradinė mokykla	451
3.37. Mockių pradinė mokykla	452
3.38. Okslindžių (Uokslindžių) pradinė mokykla	453

3.39. Pagrynių pradinė mokykla	453
3.40. Pakalnės pradinė mokykla	453
3.41. Paleičių pradinė mokykla	454
3.42. Pašiliškių pradinė mokykla	455
3.43–44. Pašyšių pradinės mokyklos	456
3.45. Petrelių pradinė mokykla	457
3.46. Piktaičių pradinė mokykla	458
3.47–48. Ramučių pradinės mokyklos	458
3.49–50. Rudynų pradinės mokyklos	459
3.51. Rūgulių pradinė mokykla	459
3.52. Rumšų pradinė mokykla	460
3.53–54. Rusnės parapiinė ir pradinė mokyklos	460
3.55–56. Saugų parapiinė ir pradinė mokyklos	463
3.57. Sausgalvių pradinė mokykla	464
3.58. Skėrių pradinė mokykla	465
3.59. Skirvytėlės pradinė mokykla	465
3.60. Skirvytės pradinė mokykla	466
3.61. Stankiškių pradinė mokykla	466
3.62. Suvernų pradinė mokykla	467
3.63. Šakūnėlių pradinė mokykla	467
3.64. Šilaininkų privati lietuvių pradinė mokykla	468
3.65. Šilokarčemos pradinė mokykla	468
3.66. Šilutės lietuvių privati pradinė mokykla	469
3.67–68. Šyšgirių pradinės mokyklos	471
3.69. Šyškrantės pradinė mokykla	471
3.70. Šyšos pradinė mokykla	472
3.71. Tatamiškių pradinė mokykla	472
3.72–73. Traksėdžių pradinės mokyklos	473
3.74. Tūmelių pradinė mokykla	474
3.75. Urbiškių pradinė mokykla	474
3.76. Užliekių pradinė mokykla	475
3.77. Vabalų pradinė mokykla	475
3.78. Ventės pradinė mokykla	476
3.79. Verdainės parapiinė mokykla	477
3.80. Vileikų pradinė mokykla	479
3.81. Virkitų pradinė mokykla	480
3.82. Vyžių parapiinė mokykla	480
3.83. Vorusnės privati lietuvių pradinė mokykla	481
3.84–87. Žalgirių A ir B pradinės ir lietuvių privačios mokyklos	481
3.88–89. Žemaitkiemių pradinės mokyklos	482
3.90. Rusnės kurčnebylių mokykla	483
4. P A G Ė G I Ū A P S K R I T I S	484
4.1. Akmeniškių pradinė mokykla	486
4.2. Antšyšių pradinė mokykla	486
4.3. Anužių pradinė mokykla	487
4.4. Aukštkykių pradinė mokykla	487
4.5. Aukštgirių pradinė mokykla	488
4.6. Bajėnų pradinė mokykla	489
4.7–8. Baltupėnų pradinės mokyklos	489
4.9. Barzūnų (Barzūnos) pradinė mokykla	489
4.10. Birštoniškių pradinė mokykla	491
4.11. Bitėnų pradinė mokykla	491

4.12. Eisraviškių pradinė mokykla	492
4.13. Endružių pradinė mokykla	493
4.14–15. Galsdonų pradinės mokyklos	493
4.16. Galusvilpių pradinė mokykla	494
4.17. Genių pradinė mokykla	494
4.18. Gilandviržių pradinė mokykla	495
4.19. Gilandžių pradinė mokykla	496
4.20. Griczpelkių pradinė mokykla	496
4.21. Gudų pradinė mokykla	496
4.22. Jonikaičių pradinė mokykla	497
4.23. Kalėnų pradinė mokykla	498
4.24–25. Kalvelių pradinės mokyklos	499
4.26–27. Katyčių parapinė ir privati mokyklos	500
4.28. Kavolių pradinė mokykla	501
4.29. Kažiamėkų pradinė mokykla	502
4.30. Kelnėriškių pradinė mokykla	502
4.31. Kirkutviečių pradinė mokykla	503
4.32. Krauleidžių pradinė mokykla	505
4.33–34. Kreivėnų pradinės mokyklos	505
4.35. Krokieskių pradinė mokykla	506
4.36. Kūgelių privati pradinė mokykla	507
4.37. Kulmenų pradinė mokykla	507
4.38. Laugalių pradinė mokykla	507
4.39–40. Lauksargių pradinės mokyklos	508
4.41. Lazdėnų pradinė mokykla	509
4.42–43. Lumpėnų pradinės mokyklos	510
4.44. Matstubrių pradinė mokykla	511
4.45. Mediškiemių privati pradinė mokykla	511
4.46. Naujienos pradinė mokykla	512
4.47. Natkiškių parapinė pradinė mokykla	513
4.48. Naujapievių (Pleincės) pradinė mokykla	513
4.49. Nausėdų pradinė mokykla	514
4.50–51. Opstainių pradinės mokyklos	514
4.52. Pageldynių pradinė mokykla	515
4.53–54. Pagėgių I ir II pradinės mokyklos	516
4.55. Pagulbinių pradinė mokykla	517
4.56. Pakamonių pradinė mokykla	518
4.57–58. Panemunės pradinės mokyklos	518
4.59. Pavilkių pradinė mokykla	519
4.60. Pėteraičių pradinė mokykla	520
4.61–62. Piktupėnų parapinė ir privati mokyklos	520
4.63. Plaškių parapinė mokykla	522
4.64. Plaušvarės pradinė mokykla	523
4.65. Prūselių pradinė mokykla	523
4.66. Reizgių pradinė mokykla	524
4.67. Rėzių pradinė mokykla	525
4.68. Ropkojų pradinė mokykla	525
4.69. Rukų parapinė mokykla	526
4.70–71. Skersviečių pradinės mokyklos	527
4.72–73. Smalininkų parapinė ir privati mokyklos	528
4.74. Sodėnų pradinė mokykla	529
4.75–76. Sokaičių pradinės mokyklos	529
4.77. Spicėių pradinė mokykla	530

4.78–79. Stoniškių pradinė mokykla	531
4.80. Stremenių pradinė mokykla	531
4.81. Stumbragirių pradinė mokykla	532
4.82. Šakelių (Šakių) pradinė mokykla	532
4.83. Šereiklaukio pradinė mokykla	533
4.84. Šilgalių pradinė mokykla	534
4.85. Šlaunių privati pradinė mokykla	534
4.86. Šūdynų pradinė mokykla	535
4.87. Timsrių pradinė mokykla	535
4.88. Trakininkų pradinė mokykla	536
4.89. Tutlių pradinė mokykla	536
4.90. Uplankio (Oplankio) privati pradinė mokykla	537
4.91. Usėnų privati pradinė mokykla	537
4.92–93. Užbalių pradinė mokykla	537
4.94. Užpelkių pradinė mokykla	538
4.95. Užpirdžių pradinė mokykla	539
4.96. Vėlaičių pradinė mokykla	539
4.97. Vėžininkų pradinė mokykla	539
4.98. Vidgirių pradinė mokykla	540
4.99. Vydutaičių pradinė mokykla	541
4.100–101. Viešvilės parapiinė ir privati mokykla	541
4.102–103. Vilkyškių parapiinė ir privati mokykla	543
4.104. Žagmantų pradinė mokykla	546
4.105. Žemaitkiemių pradinė mokykla	546
4.106. Žilučių pradinė mokykla	547
4.107–108. Žūkų parapiinė ir privati mokykla	547

5. PARAPINĖS IR ŽEMININKŲ MOKYKLOS VIDURIO IR PIETINĖJE MAŽOJOJE

LIETUVOJE	548
5.1. Tilžės–Ragainės apskritis	549
5.2. Pakalnės apskritis	553
5.3. Labguvos apskritis	561
5.4. Įsruties apskritis	563
5.5. Gumbinės apskritis	565
5.6. Pilkalnio apskritis	566
5.7. Stalupėnų apskritis	567
5.8. Galdapės apskritis	569
5.9. Darkiemių apskritis	570
5.10. Parapinės mokyklos už istorinės Mažosios Lietuvos ribų	571

B. AUKŠTESNIOSIOS MOKYKLOS	572
1. KLAIPĖDOS MIESTAS	572
1.1. Augustės Viktorijos licejus	572
1.2. Aukštesnioji merginų mokykla	575
1.3. Jūreivystės (Navigacijos) mokykla	576
1.4. Klaipėdos muzikos mokykla (konservatorija)	577
1.5. Klaipėdos mokytojų seminarija	579
1.6. Louisės gimnazija	590
1.7. Senamiesčio berniukų vidurinė mokykla	600
1.8. Spartesnioji mokykla	602
1.9. Vytauto Didžiojo gimnazija	606
2. ŠILUTĖ	621

2.1. Herderio gimnazija	621
2.2. Vydūno gimnazija	631
3. PAGĖGIAI	636
3.1. Donelaičio gimnazija	636
3.2. Pagėgių realinė žemės ūkio mokykla	639
4. TILŽE	640
4.1. Tilžės gimnazija	640
4.2. Tilžės karališkoji realinė gimnazija	655
5. RAGAINĖ	657
5.1. Mokytojų seminarija	657
5.2. Ragainės preperandumas	659
6. KITŲ APSKRIČIŲ AUKŠTESNIOSIOS MOKYKLOS	659
6.1. Karalienės mokytojų seminarija	659
6.2. Pilkalnio preperandumas	675
7. SEMINARIJOS, VEIKUSIOS UŽ ISTORINĖS MAŽOSIOS LIETUVOS RIBŲ	675
7.1. Dikšių-Ylavos mokytojų seminarija	675
7.2. Tauragės mokytojų seminarija	676
C. AUKŠTOSIOS MOKYKLOS	678
1. Prekybos institutas	679
2. Respublikos pedagoginis institutas Klaipėdoje	681
3. Klaipėdos krašto pedagoginis institutas	686
D. ŽYMESNI MAŽOSIOS LIETUVOS ŠVIETĖJAI	689
1. Jokūbas Brodovskis	689
2. Karolis Rudolfas Jakobis (Jacoby)	692
3. Aleksandras Teodoras Kuršaitis	695
4. Mikas Šlaža	697
5. Vilius Gaigalaitis	700
6. Franzas Schroederis	703
7. Martynas Gelžinis	708
8. Jonas Užpurvis	710
PABAIGOS ŽODIS	713
SUMMARYY	714
PRIEDAI	724
1 priedas. Karalienės mokytojų seminarijos pedagogų sąrašas	724
2 priedas. Karalienės norminio instituto/mokytojų seminarijos absolventų sąrašas	728
3 priedas. Mokyklų brėžiniai	784
4 priedas.	785
5 priedas	786
6 priedas	787
7 priedas	788
8 priedas	791
9–11 priedai	792
Šaltiniai ir literatūra	797
Asmenvardžių rodyklė	812